

«El dia de la sípia», un manifest

Emili Manzano

«El dia de la sípia» és un artefacte sobrevingut, fruit d'un atzar succeït en el curs del rodatge d'un documental.

Som a París, a les darreries d'aquest terrible mes de gener de 2015. Ens hem trobat aquí amb Enrique Vila-Matas per començar a rodar «Extraña forma de vida», un documental sobre la seva biografia i la seva carrera literària, que tant li deuen, ambdues, a la capital francesa. L'equip de rodatge és reduït, mínim, i tot i que fa dos anys que remeno papers i omplo formularis amb sinopsis argumentals i «tractaments visuals» per tal d'aconseguir-ne el finançament, treballem sense guió. Rodar amb guió és de covards, com ens agrada repetir aquests dies.

Aquest encontre a París té cosa, per mi, de celebració d'una efemèrides privada: fa exactament 25 anys que vaig entrevistar per primer pic l'autor de *Historia abreviada de la literatura portàtil*. Llavors jo era un jove llicenciat en Lletres que volia guanyar-se la vida fent de periodista; ell, un escriptor no gaire conegut –encara no havia publicat *Suicidios ejemplares*– desconcertat pel meu interès, fins i tot la meva insistència, per entrevistar-lo per a l'edició catalana d'ABC. Em va citar al Velódromo, a mitjan horabaixa. Encara conservo la casset on vaig enregistrar la conversa. Escoltant-la aquests dies reconec el tremolor de la meua veu en fer-li preguntes, la seva incomoditat en articular les respostes; vacil·lem i ens travem els dos; quedem en silenci llargues estones: ni jo sé fer entrevistes ni ell donar-les. La cinta s'acaba amb una frase que, escoltada avui, no pot deixar de commoure'm: em convida a assistir a la festa d'aniversari que celebrarà a un bar de Barcelona, el Caos Mil, al cap d'unes setmanes. Farà 42 anys. I ara som a París, plegats, 25 anys després d'aquella primera trobada, a punt de rodar un documental sobre la seva obra. Els tremolors de la veu, fa anys que vaig aprendre a amagar-los.

El pla de feina es veu feliçment alterat per un SMS de Miquel Barceló: al pintor li agradaria conèixer Enrique Vila-Matas, convidar-lo a visitar el seu taller i fer-li un retrat. Malgrat els nombrosos amics comuns i vivències generacionals compartides, l'escriptor i el pintor només s'han creuat fugaçment, a Palma, una nit de mitjans dels anys 70, quan Barceló encara era un adolescent que experimentava amb la putrefacció de la matèria orgànica. Ambdós estan convençuts que l'altre no recorda aquesta trobada venturera.

No li donam massa voltes: Juan Pablo i Claire es desplaçaran al taller de Barceló per filmar els preparatius de la sessió de retrat. N'Enric i jo passarem a recollir l'escriptor pel seu hotel de la rue Vaugirard per conduir-lo al taller de Barceló, al Marais. Així travessarem plegats el cor glaçat de París, en un taxi convertit en un plató portàtil. Li faig algunes preguntes sobre el seu passat, sobre aquella imatge extravagant i misteriosa

que Vila-Matas va cultivar durant la seva joventut. Les confessions de l'escriptor són una mena d'autoretrat a cor obert, lúcid, sense autoindulgències ni artificis, d'una manera en què rarament els escriptors s'expliquen. Ja sabem que els taxis a les ciutats estrangeres predisposen a les confidències; potser també perquè parlem en català: per Vila-Matas és la llengua «de dir la veritat».

El títol del documental al·ludeix a la capacitat de mimetitzar-se dels cefalòpodes en cas de perill. Una qualitat que recorda Enrique Vila-Matas en el moment d'entrar al taller del pintor, un lloc «càlid i perillós a l'hora». Però no hi ha cap perill ni amenaça que justifiqui aquesta estratègia de supervivència. Un corrent de complicitat instantània s'estableix entre el pintor i l'escriptor. Tot d'una sorgeixen els noms de Paula, David Miró i Paco Monge, que semblen fer l'efecte d'una contrasenya. El tracte és cordial, gairebé fraternal. La conversa flueix amb l'espontaneïtat de les persones que, en el moment de conèixer-se, es reconeixen. Rodam tot lo dia. No els demanem de refer cap gest, de repetir cap paraula. Com a pops i sípies, nosaltres també ens hem confós amb l'ambient: l'aspiració suprema del documentalista audiovisual.

La mateixa nit, revisant el material filmat, som conscients d'haver trobat la llavor d'un altra peça documental amb caràcter propi i que res té a veure amb «Extraña forma de vida». Hem recollit un fragment intens de realitat, el moment present de l'escriptor, i també el seu passat, perquè la trobada amb Barceló, entre altres coses, li ha fet reviure records i moments d'èpoques passades, fins i tot el fantasma d'alguns amics desapareguts, el fantasma de tota una generació.

Pocs dies després, ja de tornada a Barcelona, Enrique Vila-Matas ens fa arribar un text que resultarà preciós per articular el relat de la nostra pel·lícula i dur-lo una mica més enllà del testimoni purament periodístic. «Sipiesca» respon a la petició que li ha fet Miquel Barceló d'un escrit per acompanyar el catàleg d'una exposició que tindrà lloc a una galeria de París. «Sipiesca» recull algunes de les impressions de l'escriptor sobre la seva trobada, els seus estats d'ànim durant la visita del taller –com el desig inicial de mimetitzar-se– i unes profundes meditacions, gairebé metafísiques, sobre l'esplendor de la vida i la crueltat del pas del temps, que engoleix a tota velocitat els millors moments de les nostres vides, amb tota impunitat, sense fer renou, fins a la desaparició absoluta dels tots els records, tant dels bons com dels dolents. «Sipiesca» és un vertader manifest: l'art és l'única forma de preservar la memòria i la identitat contra la destrucció.

«El dia de la sípia», el nostre documental fortuït, subscriu modestament el manifest de Vila-Matas sobre la impossible perdurabilitat de les nostres vivències, i la fe en l'art com a única possibilitat de deixar uns rastres mínims per preservar lo millor d'allò que hem pogut viure i, en algunes ocasions excepcionals, també filmar.

Barcelona, gener de 2016